

ضرورت نوسازی

به قلم آقای کریم ملک آسا، مشاور مدیر عامل شرکت ملی دخانیات در امر تولید

صنعت دخانیات یکی از قدیمی ترین صنایع کشور بوده و عملاً از سال ۱۳۱۶ تاکنون - یعنی قریب ۷۰ سال - به علت انحصاری بودن در اختیار دولت قرار داشته است. در این میان یکی از مهمترین چالش هایی که صنعت دخانیات کشور با آن مواجه شده، نبود ماشین آلات و تجهیزات مورد نیاز برای عمل آوری توتون و ساخت سیگار بوده است. به دلیل اهمیت این مسأله در ساختار فعلی این صنعت، در ادامه به برخی از این چالش ها اشاره خواهد شد.

ماشین آلات صنعت دخانیات به دو دسته زیر قابل تقسیم هستند:

- ۱) ماشین آلات عمل آوری توتون
- ۲) ماشین آلات ساخت سیگار و بسته بندی.

ماشین آلات عمل آوری توتون

غالباً دو دسته یاد و تیب توتون - تیب شرقی و تیب غربی - در جهان کشت می شود.

● **توتون تیب شرقی:** این نوع توتون، حدود ۱۰ درصد کل توتون مورد نیاز جهان را به خود اختصاص می دهد. اگر کل سیگار تولیدی جهان را سالانه ۶ هزار میلیارد نخ در نظر بگیریم و برای تولید هر هزار نخ سیگار به طور متوسط یک کیلوگرم توتون نیاز باشد، کل توتون مورد نیاز یک سال، معادل ۶ میلیون تن می باشد. از این میزان، سالانه به ۶۰۰ هزار تن توتون تیب شرقی یا توتون معطر نیاز است. این نوع توتون به طور عمده از گونه "باسماست" تولید می شود که تعداد کمی از کشورها آن را تولید می کنند. عمده تولید این نوع توتون در یونان، ترکیه، بلغارستان، مقدونیه و ایران - به دلیل شرایط خاص آب و هوایی آنها - انجام می پذیرد.

در سال های گذشته، کارخانه عمل آوری این نوع توتون - که به کارخانه مانی پولاسیون و فرماتاسیون معروف است - در شهرهای خوی، ارومیه، ساری و گرگان، هر کدام با ظرفیت حداقل ۳ هزار تن در سال، فعال بوده است. اما به مرور زمان و با وجود فراهم بودن زیرساخت های مورد نیاز از جمله وجود انبارها و سایر نیازهای کشت، میزان تولید پایین آمده و تاکنون دو واحد ارومیه و ساری تعطیل شده اند و فقط دو واحد خوی و گرگان با ظرفیت ۶ هزار تن در سال در حال فعالیت و بهره برداری هستند که البته به دلیل قدیمی بودن تکنولوژی، نیاز است تکنولوژی این دو خط نیز، بهینه سازی و به روز شود تا فرآورده های تولیدی آنها بتواند در بازارهای جهانی قابل ارایه باشد.

گفتنی است، تولید توتون تیب شرقی در استان های گلستان، مازندران، آذربایجان غربی و

واحد عمل آوری توتون تیب غربی در رشت، دو خط قدیمی موجود در گیلان به مازندران و گلستان انتقال یافته و مشغول عمل آوری توتون شده اند. البته احداث کارخانه مدرن سیگار سازی گیلان و نیاز به توتون مرغوب سبب شد تا از سال ۱۳۷۴ بدین سو، مطالعات لازم جهت احداث یک خط عمل آوری توتون تیب غربی مدرن شروع شود. سال ۱۳۸۳ در مازندران یک خط مدرن عمل آوری توتون تیب غربی با ظرفیت ۷/۵ تن در ساعت راه اندازی شد. هم اکنون توان تولید توتون تیب غربی کشور بالای ۷ هزار تن در سال می باشد. خوشبختانه کیفیت توتون استحصالی، قابل رقابت با توتون های وارداتی بوده و از این نظر مشکلی وجود ندارد.

ماشین آلات سیگار سازی و بسته بندی

مردم ایران سالانه ۵۵ میلیارد نخ انواع سیگار مصرف می کنند. در واقع، مصرف سرانه هر ایرانی حدود ۲ نخ در روز می باشد. این در حالی است که ظرفیت مفید ماشین آلات سه کارخانه سیگار سازی تهران، گیلان و ارومیه حدود ۱۵ میلیارد نخ در سال می باشد. در حال حاضر تولید سالانه شرکت دخانیات نیز به ۱۲ تا ۱۳ میلیارد نخ رسیده است. مهمترین مشکلات این واحدها، فرسوده بودن ماشین آلات و عدم جایگزینی ماشین آلات مدرن به جای وسایل قدیمی است. علاوه بر این، سه شرکت JTI ژاپن، BAT انگلیس و شرکت قشم نیز بر اساس قراردادهایی که با شرکت دخانیات بسته اند، در دو مجموعه گیلان و تهران و همچنین در قشم، در مجموع سالانه حدود ۱۲ میلیارد نخ سیگار مشترک تولید می نمایند. بدین ترتیب، تولید سالانه شرکت دخانیات با در نظر گرفتن میزان تولید شرکت های مشترک، حدود ۲۵ میلیارد نخ در سال است. بقیه نیاز سیگار کشور (حدود ۳۰ میلیارد نخ)، از طریق واردات رسمی و مقداری نیز از طریق قاچاق تأمین می گردد.

همان گونه که گفته شد، مهمترین مشکلات شرکت دخانیات در بحث تولید، قدیمی بودن ماشین آلات خطوط تولید و به روز نبودن آنها در کارخانه سیگار سازی است. نبود قطعات یدکی و توتون مرغوب نیز از عمده مشکلاتی است که شرکت دخانیات با آن دست به گریبان می باشد. البته اخیراً مجوز عاملیت احداث چند واحد سیگار سازی توسط بخش خصوصی صادر شده است. اگر احداث این واحدها به نتیجه برسد، عمده نیاز کشور به سیگار، در داخل قابل تأمین خواهد بود. اختصاص اعتبار لازم ارزی و ریالی برای تأمین ماشین آلات سیگار سازی و بسته بندی و عمل آوری مانی پولاسیون و فرماتاسیون، توجه جدی به بخش خصوصی برای تأمین بخشی از نیازهای کشور و همچنین حمایت از بخش کشاورزی در زمینه تولید توتون های تیب شرقی و غربی به روش مدرن، از دیگر مواردی هستند که به رشد و توسعه صنعت دخانیات کمک خواهند نمود. ■

کردستان، از ۱۵ هزار تن به حدود ۳ تا ۴ هزار تن در سال رسیده است. برای بهبود تولید در این دو واحد، به رقمی حدود ۱۰ میلیون دلار نیاز است که باید توسط بخش خصوصی یا شرکت دخانیات تأمین شود. در ضمن، در استان های سمنان، کرمانشاه، همدان، لرستان و ... باید مناطق مستعد کشت توتون شرقی شناسایی شوند تا بتوان کشت توتون تیب شرقی را در ایران توسعه داد. در حال حاضر بیش از یک چهارم توتون تیب شرقی مورد نیاز جهان در ترکیه تولید می شود که با احتساب هر کیلوگرم توتون مرغوب به بهای ۳ دلار و حتی بیشتر، ارز قابل توجهی به اقتصاد این کشور تزریق می شود.

● **توتون تیب غربی:** حدود ۵/۵ میلیون تن از کل توتون مورد نیاز کارخانجات سیگار سازی جهان، به توتون تیب غربی اختصاص دارد. این نوع توتون دارای دو گونه معروف "ویرجینیا" و "بارلی" است. کشورهای تولید کننده این نوع توتون آمریکا، چین، هندوستان، پاکستان و برخی از کشورهای آمریکای جنوبی، آفریقایی، اروپایی و آسیایی می باشند. در این میان، مهمترین کشور تولید کننده این نوع توتون، چین می باشد که نزدیک به یک چهارم کل تقاضای جهانی را تولید می نماید. ماشین عمل آوری این نوع توتون، ریدرئینگ و ترشینگ نام دارد که شرکت های معروفی نظیر مک تاوش آمریکا، کوماس ایتالیا و KSEC چین، بزرگترین تولید کنندگان این نوع ماشین به حساب می آیند.

کشت توتون غربی در ایران، سال ها پیش از پیروزی انقلاب شروع شده که در آن زمان، یک کارخانه عمل آوری تیب غربی در شهر رشت مشغول به فعالیت بوده است. بعد از پیروزی انقلاب، تلاش زیادی جهت قطع وابستگی به واردات توتون تیب غربی و تولید آن در ایران انجام شد. در همین راستا، بخش کشاورزی نسبت به شناسایی مناطق جدید کشت دو نوع توتون تیب غربی (نوع ویرجینیا و بارلی) اقدام نمود که در نهایت، در استان های کردستان، آذربایجان غربی، گیلان، مازندران و گلستان، کشت این نوع توتون رواج یافت. علاوه بر